

**FAMILIES OF WORDS, COMPOSITE FORMATIONS AND THEMATIC
FAMILIES OF WORDS IN PROCESSES OF VOCABULARY STRATIFICATION**

The epoch of globalization gives rise to processes of appearance of new vocabulary stratification, which make use of word-building means, enabling forming of new word-building families, enrichment of already existing ones, emergence of new composite formations, and of families of words – in terminological systems.

The analysis of semantic field of words, united by the same topic, makes it possible to define more deeply changes in correlation between simple affixational and compound words, between complete and split nominations.

The segments of vocabularies filled with borrowings become more distinct, in comparative aspect, similarities in vocabularies' stratification in different languages are defined.

Keywords: *family of words, composite formation, thematic family of words, borrowing, word-building and lexical interference.*

УДК 811.142

Кожуховська Ю.В., аспірант
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

**КОМПОНЕНТ МЕТА В ЛАБІРИНТОВІЙ ПОДОРОЖІ НОВОГРЕЦЬКОЇ
ПОЕЗІЇ ХХ СТ.**

Статтю присвячено визначенню реалізації компонента “мета” в лабіринтовій траєкторії подорожі в новогрецькій поезії ХХ ст.; показано вербалізацію когнітивних складників концепту ПОДОРОЖ з погляду лінгвокультурології та етнолінгвістики. Особливу увагу приділено стилістичній, лексичній, концептуальній об’єктивізації мети в лабіринтовій подорожі.

Ключові слова: *концепт ПОДОРОЖ, концепт ЛАБІРИНТ, новогрецька поезія, новогрецька мова, схема ДЖЕРЕЛО – ШЛЯХ – МЕТА.*

Компонент “мета” є складником схеми ДЖЕРЕЛО – ШЛЯХ – МЕТА, яка структурує ядро концепту ПОДОРОЖ. Ідея подорожі відіграє в новогрецькій поезії першорядне значення та отримує певні специфічні риси в своїй об’єктивізації залежно від історичних, культурних, соціальних впливів та тенденцій, притаманних різним епохам. Поряд із лінійною траєкторією подорожі в новогрецькій поезії спостерігається звернення до її нелінійної траєкторії, яку інакше можна охарактеризувати як лабіринтову. Подорож лабіринтом знайшла особливо поширене розкриття у другій половині ХХ ст. у зв’язку зі специфікою течії постмодернізму, зокрема асоціюючись із феноменом різомі. **Актуальність** дослідження визначено глибоким мітопоетичним

корінням ідеї подорожі як когнітивної одиниці в грецькій мовній та концептуальній картині світу, а також в свідомості всього людства.

Мета дослідження – встановити особливості вербалізації компонента концепту ПОДОРОЖ “мета” в лабіринтовій траєкторії руху. Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**: 1) дослідити контексти досяжності / недосяжності мети; 2) встановити морфологічний клас, який є репрезентантом мети; 3) виявити концептуальне вираження мети в лабіринтовій подорожі. Теоретико-методологічну базу дослідження складають наукові праці в сфері лінгвокультурології та когнітивної лінгвістики (А.П. Бабушкін, С.Г. Воркачов, М. Джонсон, В.І. Карасик, Н.Ф. Клименко, Дж. Лакофф, З.Д. Попова, І.А. Стернін та інші). У статті використовуються описово-аналітичний, стилістичний, інтерпретаційний **методи дослідження**, а також методи контекстуального і концептуального аналізу. **Матеріалом** дослідження є 26 віршів новогрецьких поетів ХХ ст., дібраних методом представницьких вибірок. Вірші вибірки демонструють різні поетичні тенденції, які було проявлено упродовж ХХ ст., та мають на меті продемонструвати реалізацію досліджуваного концепту в новогрецькій лінгвокультурі.

Вербалізація мети відбувається такими засобами:

1. Перша група віршів вибірки демонструє вдаль досягнення мети. Досягнута мета отримує метафоричну об’єктивізацію:

1) мету репрезентує метафора $\delta\epsilon\nu\ \kappa\rho\upsilon\omega\nu\ \pi\iota\alpha$ (більше не замерзну) в рамках когнітивної метафори ЖИТТЯ – ЦЕ ПОДОРОЖ і концепту ДОРОГА: у вірші С. Кумуру “Дороги снігу” ($\Delta\rho\omicron\mu\omicron\iota\ \tau\omicron\upsilon\ \delta\iota\omega\iota\upsilon\omicron\upsilon$),

2) мета – це метафорична Ітака: у вірші В. Фотьо “Наша власна Ітака” (“Н дикή μας Ιθάκη”). Досягнення мети нерозривно пов’язане, по-перше, з компонентом когнітивної структури “супутники” (реалізовано через алюзію на Геракла, Прометея), по-друге, через компонент “супутники” з траєкторією вісі вертикалі – досягненню верхнього світу сприяють мітологічні персонажі,

3) в контексті ментальної подорожі мету виражено в питанні $\tau\iota\ \epsilon\iota\nu\alpha\iota\ \lambda\omicron\iota\iota\eta\sigma\eta$; (Що таке поезія?) і в метафорі-ключовій фразі вірша $\Lambda\iota\gamma\omicron\ \psi\omega\mu\iota, \lambda\iota\gamma\omicron\ \nu\epsilon\rho\omicron\ \tau\omicron\upsilon\ \acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron\upsilon\ \kappa\omicron\sigma\mu\omicron\upsilon$ (трохи хліба, трохи води іншого світу): у вірші Ст. Бекатораса “Опис власної кімнати” (“Περιγραφή της ιδιωτικής κάμαρης”).

2. У другій групі віршів мета – це орієнтир, якого персонаж прагне досягти. У такому випадку мета вербалізується в концепті ПОШУК, у структурі якого набуває подальшої концептуалізації.

2.1. Ідею пошуку реалізовано в концептах ВТЕЧА і ЕСКАПІЗМ, які вербалізуються в рамках напряму постмодернізму в метафорі $\psi\acute{\alpha}\chi\omega\ \mu\iota\alpha\ \kappa\omicron\lambda\alpha\sigma\eta\ \mu\epsilon\ \sigma\acute{\alpha}\rho\kappa\alpha\ \kappa\alpha\iota\ \omicron\sigma\tau\alpha$ (шукаю пекло з плоттю і кістками): вірш Хр. Валаванідиса “Я піду туди” (“Θα παω εκεί”). Передумовою здійснення подорожі і, відповідно, поставленої мети є метафора $\text{Εδ\omicron}\ \delta\epsilon\nu\ \acute{\epsilon}\chi\omega\ \pi\iota\alpha\ \tau\omicron\upsilon\ \nu\alpha\ \lambda\alpha\tau\eta\sigma\epsilon\iota\varsigma$ (Тут більше ніде ступити), яка подає негативну оцінку сучасного суспільства через концепт СУСПІЛЬСТВО СПОЖИВАННЯ з сегментами: “телебачення”, “їжа”, “холодильник”. Інший рівень розкриття мети уточнено взаємодією концептів ПОШУКИ – ІДЕАЛ – МРІЯ – ДАЛЕКІ КРАЇ через метафору

θα φύω με τα πόδια στις Ινδίες / και ίσως να πάω ακόμη πιο μακριά (Я піду пішки до Індій / і можливо піду ще далі).

2.2. Концепт ЛАБІРИНТ становить метафоричний пошук виходу з лабіринту: в однойменному вірші С. Кумуру (“Λαβύρινθος”). Акцентується компонент “лабіринт” і рух до мети, тоді як досяжність мети не констатується.

2.3. Пошуком є концепт ІТАКА, представлений у віршах К. Кавафіса “Ітака” (“Ιθάκη”), Д. Христіанопулоса “Ітака” (“Ιθάκη”), В. Фотью “Наша власна Ітака”, Ст. Вавуриса “Дні царя Одиссея, сина Лаерта” (“Ημέρες του βασιλιά Οδυσσέα Λαέρτη”), в яких метою призначення життєвої подорожі є метафорична Ітака. Мета вербалізується в концепті МУДРІСТЬ. У вірші Й. Молескіса “Якби шукав, як Одиссей, щоб тебе знайти” (“Αν έψαχνα σαν τον Οδυσσέα να σε βρω”) мету виражено через концепт ПОШУК і пов’язано з алюзією на Пенелопу. В “Ітаці” Д. Христіанопулоса подорож оцінюється неоднозначно (лексеми πληγές κι εμπειρίες – рани і досвід), тоді як мету реалізовано в концепті ПОШУК СЕБЕ. Фінал вірша залишається відкритим і ставить риторичне питання τάχα η Ιθάκη θα μου βρει τη λύση; (Нібито Ітака знайде мені рішення?). Аналогічний концепт вербалізовано у вірші “Дні царя Одиссея, сина Лаерта”.

2.4. Пошук репрезентує концепт ОНОВЛЕННЯ як набуття нового в рамках когнітивної метафори ЖИТТЯ – ЦЕ ПОДОРОЖ і кругової структури подорожі (від’їзд і повернення): С. Кумуру “Повернення” (“Επιστροφή”). Результат подорожі оцінено позитивно.

2.5. Концепт СЕРЦЕ (лексема κάρδια) передбачає структуру подорожі, де є мета, яку можна досягти за допомогою безлічі доріг: вірш Н. Вреттакоса “Збираю опале колосся” (“Μαζεύω τα πεσμένα στάχυα”). Концепт реалізовано в рамках когнітивної метафори ЖИТТЯ – ЦЕ ПОДОРОЖ.

2.6. Ідеєю пошуку є метафора краю світу (номінативна одиниця άκρη του Κόσμου), яку вербалізовано в рамках ланцюга концептів МУЗИКА – ДУША – НАТХНЕННЯ: у вірші Н. Вреттакоса “Дитина з трубою” (“Το παιδί με το σάλπιγγα”).

2.7. Метою виступає подорож у контексті когнітивної метафори ЖИТТЯ – ЦЕ ПОДОРОЖ, зі структурою: ЛЮДИ – ЦЕ МАНДРІВНІ МУЗИКАНТИ, де МУЗИКА – ЦЕ МОВА (на основі лексем μουσική, ομιλία). Подорож вербалізовано через дієслово в наказовому способі οδοιπορείτε (мандруйте): Й. Темеліс “Мандрівники” (“Οδοιπόροι”). Рух має позитивну аксіологічну оцінку.

3. В окремих випадках мета недосяжна. Наприклад, не досягається початково поставлена мета: відбувається прибуття в намічену точку, але очікування виявляються обманутими (М. Анагностакіс “Це не ті дороги” – “Αυτοί δεν είναι οι δρόμοι”). Мету реалізовано в рамках концепту ДІМ, тоді як результат подорожі представлений концептом ЧУЖИНА з негативною оцінкою (лексико-семантична група “чуже”: ξένους (іноземці), άγνωστος (незнайомий), άγνωστο (незнайоме), αλλόγλωσσους (іншомовні), εξωτερικό (іноземне)).

В лабіринтовій траєкторії подорожі численною є група віршів, коли мета відсутня або не позначена. У таких випадках на першому плані постають інші компоненти структури концепту ПОДОРОЖ.

1. Акцент робиться на русі, наприклад, через дієслова руху у вірші Я. Кондоса “Небезпека в місті” (“Κίνδυνος στην πόλη”).

2. Акцентовано компонент “шлях”, як у вірші Хр. Ліондакіса “Прогулянка” (“Περίπατος”), в тому числі в рамках когнітивних метафор ЖИТТЯ – ЦЕ ПОДОРОЖ І ПОЕЗІЯ – ЦЕ ПОДОРОЖ – у вірші Хр. Кациянніса “Подорожую” (“Ταξιδεύω”).

3. Зосереджено увагу власне на подорожі – Ст. Зафіріу “Вік мовою” (“Ηλικία στη γλώσσα”) через лексико-семантичну групу “туризм і торгівля”: οδηγούς (путівники), ταξιδεύω (подорожувати), εμπορεύονται (продаються), γυαλιά (окуляри), χάντρες (намисто), είδωλα (ідоли), χάρτες (карти), ψωμί (хліб), νερό (вода), μήλα (яблука), μέλι (мед), καθρέφτες (дзеркала), γυρολόγος (торговець). Крім подорожі в прямому значенні, вербалізовано тип метафоричної подорожі у контексті концептів СУСПІЛЬСТВО та СОЦІАЛЬНИЙ УСТРІЙ: у віршах Т. Сінопулоса “Есе 73-74 XII” (“Δοκίμιο 73-74 XII”), П. К. Таситиса “Щоденник” (“Χρονικό”).

4. Вірш концентровано навколо передумов подорожі, наприклад, “Доля Одиссея” (“Η μοίρα του Οδυσσέα”) Я. Іфандиса.

5. Засоби подорожі перебувають на першому місці, наприклад, у вірші Л. Пульйося “Дороги” (“Δρόμοι”) акцентовано дороги як засіб подорожування в часі та просторі. У вірші Й. Коцираса “Автомобіль” (“Αυτοκίνητο”) акцентовано автомобіль, разом з тим значну роль відіграє сама подорож. Мету не позначено, проте, шлях призводить до реалізації концепту ВІДКРИТТЯ з аллюзією на Одкровення святого Іоанна Богослова: метафора τερατώδη σχήματα σε κάτοπτρα παραορφωτικά (жахливі форми в увальних дзеркалах).

6. На першому плані перебуває час. Висвітлено точку подорожі “в даний момент” (як у прикладах з ключовими компонентами “шлях” та “рух”), або акцент ставиться на минулому, тобто здійснюється ретроспективна подорож (К. Кавафіс “З дев’яти” – “Απ’τες εννιά”).

Отже, у лабіринтовій подорожі численні випадки відсутності / не позначеності мети, що свідчить про акцентацію, в першу чергу, нелінійності траєкторії шляху, тобто лабіринта як феномена. Лінійна траєкторія подорожі навпаки веде безпосередньо до досягнення мети. У подорожі лабіринтом акцентовано не лише компонент “шлях” (з точкою перебування героя в “даному моменті” подорожі), а й передумову та засоби подорожі. Недосяжність мети спостерігається в рамках антитези концептів ДІМ – ЧУЖИНА, тоді як вдале досягнення мети – в рамках типу ментальної подорожі, когнітивної метафори ЖИТТЯ – ЦЕ ПОДОРОЖ, а також в деяких випадках реалізації концепту ІТАКА. Широко представлена група, де мета є орієнтиром для героя в його подорожі (концепт ПОШУК). Мета в цій групі віршів знаходить вербалізацію в рамках концептів ВТЕЧА, ЕСКАПІЗМ, ЛАБІРИНТ, ІТАКА, ОНОВЛЕННЯ, СЕРЦЕ, взаємодії концептів МУЗИКА – ДУША – НАТХНЕННЯ і ІДЕАЛ – МРІЯ – ДАЛЕКІ КРАЇ. Реалізацію мети подорожі виражено дієсловами теперішнього часу та дієсловами наказового способу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Αναγνωστάκης Μ. Αυτοί δεν είναι οι δρόμοι / Μ. Αναγνωστάκης // Η Ελληνική ποίηση του 20ου αιώνα. Μια σύγχρονη ανθολογία. Επιμέλεια – ανθολόγηση Ε. Γαραντούδης. – Αθίνα:

Metaixmio, 2006. – Σ. 228. 2. Βαβούρης Σ. Ημέρες του βασιλιά Οδυσσέα Λαέρτη / Σ. Βαβούρης // Η αρχαία Πατρίδα των ποιημάτων. Νεοί Έλληνες ποιητές για την αρχαία Ελλάδα. Επιμέλεια Γκρης Ηλίας. – Αθήνα: Metaixmio, 2003. – Σ. 89. 3. Βαλαβανίδης Χ. Θα πάω εκεί / Χ. Βαλαβανίδης // Κ.Γ. Παπαγεωργίου, Η Γενιά του '70. – Αθήνα: Κέδρος, 1989. – Σ. 98 – 99. 4. Βρεττάκος Ν. Μαζεύω τα πεσμένα στάχυα [Εлектронний ресурс] / Ν. Βρεττάκος. – URL: <http://www.sansimera.gr/anthology/302> (дата звернення: 03.01.2015). 5. Βρεττάκος Ν. Το παιδί με το σάλπιγγα [Εлектронний ресурс] / Ν. Βρεττάκος. – URL: http://users.uoa.gr/~nektar/arts/poetry/nikiforos_brettakos_poems.htm (дата звернення: 03.01.2015). 6. Θασίτης Π. Χρονικό / Π. Θασίτης // Π. Θασίτης Πράγματα. – Θεσσαλονίκη: Ιδιωτική έκδοση, 1990. – Σ. 56. 7. Θεμέλης Γ. Οδοιπόροι / Γ. Θεμέλης // Γ. Θεμέλης Φωτοσκιάσεις. – Θεσσαλονίκη, 1970. – Σ. 67. 8. Καβάφης Κ. Π. Απ'τες εννιά / Κ.Π. Καβάφης // Η Ελληνική ποίηση του 20ου αιώνα. Μια σύγχρονη ανθολογία. Επιμέλεια – ανθολόγηση Ε. Γαραντούδης. – Αθήνα: Metaixmio, 2006. – Σ. 36-37. 9. Καβάφης Κ. Π. Ιθάκη / Κ. Π. Καβάφης // Κ. Π. Καβάφης, Ποιήματα (1897-1933). – Αθήνα: εκδόσεις Ίκαρος, 1984. – Σ. 27-28. 10. Κατσιγιάννης Χρ. Ε. Ποιήματα 1972–1992 / Χρ. Ε. Κατσιγιάννης. – Αθήνα: Εκδόσεις Χρυσάφη Πανέζη, 1993. – 398 σ. 11. Κοντός Γ. Κίνδυνος στην πόλη / Γ. Κοντός // Κ. Γ. Παπαγεωργίου, Η Γενιά του '70. – Αθήνα: Κέδρος, 1989. – Σ. 36. 12. Κορφής Τ. S/S Deserted Sea / Τ. Κορφής // Κορφής Τ. Ημερολόγιο (συγκεντρωτική έκδοση). – Αθήνα: Εκδόσεις Πρόσπερος, 1983. – Σ. 52. 13. Κοτσίρας Γ. Αυτοκίνητο / Γ. Κοτσίρας // Η Ελληνική ποίηση του 20ου αιώνα. Μια σύγχρονη ανθολογία. Επιμέλεια – ανθολόγηση Ε. Γαραντούδης. – Αθήνα: Metaixmio, 2006. – Σ. 344. 14. Κουμούρου Σ. Ο ενδιάμεσος χρόνος, ποιήματα / Σ. Κουμούρου. – Λευκωσία, 1999. – 51 σ. 15. Λιοντάκης Χ. Περίπατος / Χ. Λιοντάκης // Χ. Λιοντάκης Υπόγειο γκαράζ. – Αθήνα: Κέδρος, 1978. – Σ. 35. 16. Μολέσκης Γ. Ποιήματα 1980–1990 / Γ. Μολέσκης. – Κύπρος: [χ.ο.], 1993. – 217 σ. 17. Μπεκάτορας Σ. Περιγραφή της ιδιωτικής κάμαρης / Σ. Μπεκάτορας // Κ.Γ. Παπαγεωργίου Η Γενιά του '70, Αθήνα: Κέδρος, 1989. – Σ. 37. 18. Πούλιος Λ. Δρόμοι / Λ. Πούλιος // Λ. Πούλιος Ποίηση, 2. – Αθήνα: Κέδρος, 1975. – Σ. 69. 19. Σινόπουλος Τ. Δοκίμιο '73 – 74 XII [Εлектронний ресурс] / Τ. Σινόπουλος. – URL: – http://www.sarantakos.com/istoria/polyt17n/sinopoulos_dokimio.html (дата звернення: 03.01.2015). 20. Υφαντής Γ. Η μοίρα του Οδυσσέα / Γ. Υφαντής // Η αρχαία Πατρίδα των ποιημάτων. Νεοί Έλληνες ποιητές για την αρχαία Ελλάδα. Επιμέλεια Γκρης Ηλίας. – Αθήνα: Metaixmio, 2003. – Σ. 365. 21. Φωτιού Β. Η δική μας Ιθάκη / Β. Φωτιού. – Αθήνα: εταιρεία ελληνικού βιβλίου, 1997. – 57 σ. 22. Χριστιανόπουλος Ν. Ιθάκη / Ν. Χριστιανόπουλος // Η αρχαία Πατρίδα των ποιημάτων. Νεοί Έλληνες ποιητές για την αρχαία Ελλάδα, επιμέλεια Γκρης Ηλίας. – Αθήνα: Metaixmio, 2003. – Σ. 387. 23. Ζαφειρίου Σ. Ηλικία στη γλώσσα / Σ. Ζαφειρίου // Ζαφειρίου Σ. Η άτροπος των ημερών. – Αθήνα: Νεφέλη, 1998. – Σ. 47.

Стаття надійшла до редакції 5 квітня 2017 р.

*Кожуховская Ю.В., аспирант,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев*

КОМПОНЕНТ ЦЕЛЬ В ПУТЕШЕСТВИИ ПО ТРАЕКТОРИИ ЛАБИРИНТА В НОВОГРЕЧЕСКОЙ ПОЭЗИИ XX ВЕКА

Статья посвящена определению характера реализации компонента “цель” в путешествии по траектории лабиринта в новогреческой поэзии XX века. В статье рассматривается вербализация когнитивных составляющих концепта ПУТЕШЕСТВИЕ с ракурсов лингвокультурологии и этнолингвистики. Особое внимание уделяется стилистической, лексической, концептуальной объективизации цели в путешествии по лабиринту.

Ключевые слова: *концепт ПУТЕШЕСТВИЕ, концепт ЛАБИРИНТ, новогреческая поэзия, новогреческий язык, схема ИСТОЧНИК – ПУТЬ – ЦЕЛЬ.*

COMPONENT GOAL IN THE LABYRINTH JOURNEY IN MODERN GREEK POETRY OF THE XX CENTURY

The article focuses on the realization of the concept JOURNEY component “goal” in the labyrinth trajectory of movement in Modern Greek poetry of the XX century. The study examines the verbalization of cognitive constituents of the concept JOURNEY in terms of cultural linguistics and ethnolinguistics. Special attention is paid to the stylistic, lexical and conceptual objectification of goal in the labyrinth journey.

Key words: concept JOURNEY, concept LABYRINTH, Modern Greek language, Modern Greek poetry, SOURCE – PATH – GOAL scheme.

УДК 811.411.16: 81'282.8

*Комарницька Т.К., к. філол. н., асист.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ*

МОВНА ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ В ІЗРАЇЛЬСЬКИХ ЗМІ, ОРІЄНТОВАНИХ НА РЕПАТРІАНТІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ “КОЛЬ А-ШАРОН” І “ВЕРСІЯ-НЬЮЗ”)

Розглянуто мішану мову ізраїльських ЗМІ, орієнтованих на репатріантів, здійснено спробу класифікувати івритські слова, що включаються до неї, та визначити соціолінгвістичну природу мішаної мови таких ЗМІ.

Ключові слова: мовна інтерференція, мішана мова, іврит, спотворена лексика.

Вивчення соціолінгвістичних аспектів життя емігрантів є важливим для розуміння тих процесів, які відбуваються у мовному колективі, відірваному від природних умов існування, а відтак – для вироблення грамотної мовної політики держави і стратегії взаємодії з діаспорою. Наших колишніх співвітчизників не бракує як на Заході, так і на Сході, де чи не найбільше вихідців із України вже прийняла і продовжує приймати Держава Ізраїль. Незважаючи на масштабність цього явища, досі бракує ґрунтовних наукових праць, які б системно описали соціолінгвістичні аспекти життя наших колишніх співвітчизників в Ізраїлі; побіжно у своїх статтях цю тему зачіпають В. Морозов [4] і В. Скопіна-Парадіас [6]. У зв'язку з цим уважаємо обрану тему актуальною. **Об'єктом** нашого дослідження виступає мішана мова ізраїльських ЗМІ, цільовою аудиторією яких є репатріанти, а **предметом** – особливості мовної інтерференції (іврит – російська) у дискурсі цих ЗМІ. **Метою** нашої розвідки є описати особливості мішаного мовлення, яким у результаті мовної інтерференції послуговуються деякі мас-медіа в Ізраїлі. З огляду на мету ставимо перед собою такі **завдання**: 1) описати випадки морфологічної інтерференції івритських слів при включенні їх